

University of Groningen

'Witte' excuses plaatsen zwarte Nederlanders in een vreemde positie

Kamminga, Menno R.

Published in:
 Trouw

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Publication date:
 2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Kamminga, M. R. (2020). 'Witte' excuses plaatsen zwarte Nederlanders in een vreemde positie. *Trouw*.
<https://www.trouw.nl/opinie/witte-excuses-plaatsen-zwarte-nederlanders-in-een-vreemde-positie~b33953a1/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Terecht geen excuses voor het Nederlandse slavernijverleden

Menno R. Kamminga

1) De tekst die in ingekorte vorm is gepubliceerd als opinieartikel in *Trouw* op 20 juli 2020.

<https://www.trouw.nl/opinie/witte-excuses-plaatsen-zwarte-nederlanders-in-een-vreemde-positie~b33953a1/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Premier Rutte acht excuses voor het Nederlandse slavernijverleden ‘niet verstandig’. Excuses kunnen tot polarisatie leiden. Er zijn geen directe slachtoffers en daders meer. De huidige generaties zijn niet zomaar verantwoordelijk voor het leed van lang geleden dat onder een ander staatsbestel plaats had. Excuses van de regering komen er aldus niet.

In zijn opinieartikel in *Trouw* van 14 juli jl. valt hr-manager Huib Visser de regering bij vanuit de gedachte dat excuses voor vroegere misstanden maar weinig waarde kunnen hebben wanneer er geen directbetrokkenen meer zijn. Vissers wantrouwig-beperkte opvatting van excuses kapt reële discussies over historische verantwoordelijkheid en pijn bij voorbaat af. Toch moet worden gesteld dat het regeringsbesluit om geen excuses aan te bieden terecht is.

De redactie van *Trouw* neemt in haar commentaar van 4 juli jl. afstand van Rutte: een excuus is nodig voor verzoening. Dat het racismedebat polariseert is onvermijdelijk. Een excuus kan recht doen aan “de pijn van historisch gewortelde achterstelling en discriminatie”. Ook de huidige generatie draagt verantwoordelijkheid voor de slavernij en de hieruit voortgekomen achterstelling: “we zijn er in Nederland allemaal mee opgegroeid”. Het verschil in staatsbestel mag ons niet tegenhouden. Het *Trouw*-commentaar overtuigt echter niet.

De pijn van zwarte slavernij-nazaten vormt een wankel uitgangspunt voor excuses. Ten eerste is het welhaast onmogelijk te bepalen om hoeveel pijn onder de nazaten het voor excuses ten minste moet gaan en dat dan aan die eis is voldaan. Ten tweede worden zwarte nazaten die de pijn relativeren en geen excuses wensen gemarginaliseerd. Ten derde is het de vraag in hoeverre het terecht is om pijn van achterstelling te koppelen aan het slavernijverleden. Uitsluiting en discriminatie in de huidige maatschappij zijn geen noodzakelijk gevolg van het slavernijverleden – zelfs al is racisme de constante grondoorzaak – en moeten als apart probleem worden aangepakt. Als instituties in Nederland niet goed functioneren door discriminatie of racisme, dan moeten die instituties worden verbeterd. Ten vierde lijkt duidelijk dat de pijn van nazaten niet vergelijkbaar kan zijn met het onmenselijke lijden van hen die eeuwen geleden zelf tot slaaf gemaakt werden en aldus zeker recht hadden op excuses – met schadevergoeding.

Er valt iets te zeggen voor medeverantwoordelijkheid van de huidige generatie voor het slavernij-onrecht waarmee we allemaal zijn opgegroeid. In zijn bijdrage in *Trouw* van 29 februari jl. stelt filosoof Paul van Tongeren dat we onze verantwoordelijkheid kunnen erkennen als leden van een gemeenschap, de Nederlandse, waarvoor we niet hebben gekozen maar waarvan de geschiedenis onze morele identiteit bepaalt. We dienen dan de collectieve verantwoordelijkheid te aanvaarden die past bij Nederland als historische gemeenschap die betrokken was bij de slavernij. Toch faalt ook dit argument voor excuses.

Ten eerste: ook als de gemeenschapsredentie klopt, dan volgt nog niet dat formele excuses vereist zijn en dat spijtbetuiging, herdenking en educatie onvoldoende zijn. Ten tweede maakt toepassing van de toch ‘romantische’ gemeenschapsvisie op het moderne Nederland nationale excuses voor de slavernijgeschiedenis uiteindelijk onhoudbaar. In de afgelopen eeuw is de Nederlandse ‘historische gemeenschap’ drastisch veranderd en multicultureel geworden: van overwegend witte Nederlanders naar Nederlanders van allerlei kleur en met diverse achtergronden. Bij nationale excuses bestaan dan twee mogelijkheden. Of zwarte nazaten zullen absurd genoeg niet alleen ontvangers zijn maar ook deelnemen aan de excuses, omdat ze Nederlander zijn net als alle andere generatiegenoten. Of zij ontvangen de excuses alleen, maar

met als bijeffect dat ze moreel niet langer deel uitmaken van de excuses-makende (weer 'witte') nationale gemeenschap: de prijs van excuses en eventuele herstelbetalingen is dat het morele recht op gelijkwaardig lidmaatschap wordt opgegeven, wat een doodlopende weg is. 'Deelexcuses' aan slavernij-nazaten buiten Nederland zijn uiteraard geen optie.

Omdat bovendien onze huidige parlementaire democratie ver afstaat van het toenmalige staatsbestel, bestaat onvoldoende basis voor excuses voor het slavernijverleden. De oproep hiertoe is meer links-activistisch (en polariserend) dan moreel.

2) Antwoord op de kritiek van publicist en voormalig raadsman Peter Nieuwhof zoals die als opinieartikel is gepubliceerd in *Trouw* op 23 juli 2020. <https://www.trouw.nl/opinie/spijt-is-de-voorfase-van-excuses~b15b7c05/>

Nieuwhof tracht het volgens hem "doorslaggevende argument dat de slavernij-nazaten zichzelf geen excuses kunnen aanbieden" te diskwalificeren als "te vergezocht" en als "niet overeenstemmend met de beoogde 'groeps katharsis'". Nieuwhofs kritiek op het artikel faalt echter volkomen.

Ten eerste is Nieuwhofs betoog erg verwarrend. Hij houdt diverse in het artikel onderscheiden argumenten - spijt (overigens met herdenking en educatie) als voldoende, dubbelrol van slavernij-nazaten, verschil in staatsbestel - niet uit elkaar maar vermengt die zomaar.

Ten tweede is zijn lezing selectief en foutief. Door uit het nationale excuses-argument slechts het ontvangers-deelnemersprobleem te pikken (en onnauwkeurig te benoemen), gaat hij geheel voorbij aan de *redenering* achter wat feitelijk een deelconclusie is: het op het eerste gezicht plausible argument van collectieve verantwoordelijkheid voor het Nederlandse slavernijverleden loopt uiteindelijk moreel vast, omdat de historische ontwikkeling naar een multiculturele samenleving de Nederlandse 'historische gemeenschap' te zeer heeft veranderd. Aldus is het onjuist om de genoemde deelconclusie af te doen als "te vergezocht".

Ten derde is Nieuwhofs voorstelling van zaken misleidend, doordat hij de lezer probeert wijs te maken dat het artikel spijtbetuiging voor de falende houding van de overheid tijdens de Jodenvervolging (en nu bij de Groningse "gas-ellende"; inderdaad een kwestie van een andere orde) wel voldoende zou vinden. Anders dan Nieuwhof suggereert is het echter juist mede omdat "aanbieders en ontvangers [sowieso] niet dezelfde zijn" in de Jodenvervolging-casus dat de geuite excuses daar wél passend konden zijn. Uiteindelijk gelden de in het artikel besproken problemen voor slavernijexcuses juist niet voor Ruttes Jodenvervolging-excuses. Immers, "de laatste overlevenden [zijn] nog onder ons"; de excuses zijn 'slechts' "namens de regering" en betreffen louter "het overheidshandelen van toen" - en dus niet zoiets omvattenders als het collectief-nationale verleden; en een serieus verschil in staatsbestel is er niet.

Ten vierde is Nieuwhofs verwijt dat de argumentatie van het artikel niet voldoet aan "de beoogde 'groeps katharsis'" onzinnig. Het roept de vraag op waarom dat eigenlijk zou moeten; veeleer biedt het artikel redenen om een dergelijk uitgangspunt (wiens uitgangspunt eigenlijk?) kritisch te bezien. Bovendien schiet zijn eigen verdediging tekort juist vanwege de argumentatie van het artikel (via een andere terminologie). Nieuwhofs gebruik van de term "groep" is statisch en gaat (opnieuw) voorbij aan de historische dynamiek die Nederland heeft gekend. Ten onrechte doet hij alsof de slavernij destijds binnen een enkele, toen al bestaande groep heeft plaatsgevonden. Ten onrechte doet hij aan tegenwoordig-stelling van de slavernij - alsof het niet eeuwen geleden was dat die plaatsvond - en neemt hij "de breuk" die nu zou moeten worden "geheeld" als een soort van dogma aan. Inderdaad: als ik jou pijn heb gedaan en onrechtvaardig heb behandeld, behoor ik jou excuses aan te bieden - niet zomaar slechts spijt te betuigen -, in de hoop dat jij mij wilt vergeven; dit zou ook kunnen gelden voor 'wij' en 'jullie'. Echter, dit denkschema faalt bij toepassing op 'het Nederlandse slavernijverleden'.

Nieuwhofs opinieartikel biedt geen enkele reden om de stelling van het artikel te herzien. Het blijft terecht dat er geen excuses voor het Nederlandse slavernijverleden komen.